

OMÓWIENIA

XXIV Balcanicum, Grecy i Grecja w polityce oraz kulturze Europy Południowo-Wschodniej, Poznań, 24–25 października 2025

<https://doi.org/10.14746/bp.2025.32.23>

W dniach 24–25 października 2025 roku odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa XXIV *Balcanicum*, zorganizowana przez Komisję Bałkanistyki przy poznańskim oddziale Polskiej Akademii Nauk we współpracy z Wydziałem Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tegoroczna sesja naukowa poświęcona została tematowi *Grecy i Grecja w polityce oraz kulturze Europy Południowo-Wschodniej* (*Greeks and Greece in the politics and culture of Southeast Europe*). Celem było spojrzenie na Europę Południowo-Wschodnią przez pryzmat greckiego wpływu na procesy określające jej charakterystykę cywilizacyjną i społeczno-polityczną w przeszłości oraz współcześnie. Ta bardzo rozległa tematyka została nakreślona w sposób wielodyscyplinarny i wielokierunkowy, choć trzeba przyznać, że dominowała perspektywa historyczna.

W trakcie dwudniowych obrad ogłoszono łącznie 24 referaty, przedstawione przez badaczy z ośrodków polskich i zagranicznych, reprezentujących różne dziedziny – od historii politycznej i kultury, po filologię, literaturoznawstwo i stosunki międzynarodowe.

Konferencję otworzył panel historyczno-mediewistyczny, obejmujący wystąpienia poświęcone wczesnym dziejom greckiego i bizantyńskiego dziedzictwa w Europie Środkowo-Wschodniej. **Anna Kotłowska i Adrien Quieret-Podesta** (UAM/PAN) zaprezentowali filologiczno-historyczną analizę dokumentu fundacyjnego króla Stefana I dla klasztoru w Veszpremölgy, wskazując na obecność węgiersko-bizantyńskich powiązań kulturowych. **Ryszard Grzesik** (PAN), w referacie *Imperator intrat Hungariam, czyli kto wkroczył na Węgry w 1172 r.*, omówił zawiłości przekazów źródłowych dotyczących węgierskiego tronu i roli Bizancjum w jego obsadzie, natomiast **Jarosław Dudek** (Uniwersytet Zielonogórski) przedstawił sytuację Prespy pod panowaniem bizantyńskim w XI–XII wieku, ukazując ten region jako istotny punkt kontaktu kultur bałkańskich.

Drugi panel obradował wokół wizerunków Greków i Bizantyńczyków w źródłach średniowiecznych. **Wawrzyniec Kowalski** (Uniwersytet Wrocławski) zestawił przekazy *Kroniki Tomasza Archidiakona* i *Latopisu popa Duklanina*, ukazując, jak greckie dziedzictwo postrzegano z perspektywy dalmatyńskiej i południowoślowiańskiej.

Krzysztof Dobosz (Uniwersytet Jagielloński) przedstawił sylwetki greckich wezyrów Mehmeda II Zdobywcy, analizując ich rolę w administracji osmańskiej i kulturowym transferze między Konstantynopolem a Stambułem. **Zdzisław Pentek** (UAM) przybliżył spojrzenie Fulchera z Chartres na państwo bizantyńskie epoki I wyprawy krzyżowej, zwracając uwagę na ewolucję zachodniego obrazu Bizancjum w źródłach łacińskich.

Trzeci panel wprowadził uczestników w epokę nowożytną. **Liilia Zabolotnaia** (Narodowe Muzeum Historii Mołdawii) omówiła postać Bazylego Lupu i jego kodyfikację prawa w Mołdawii w XVII wieku, interpretując ją w kontekście bizantyńskich wzorców prawnych. **Iłona Czamańska** (UAM) dokonała syntetycznego ujęcia epoki fanariotów na ziemiach rumuńskich, wskazując na jej kluczowe znaczenie dla modernizacji regionu i przenikania wzorców greckich. **Cristina Gudin** (Uniwersytet Bukareszteński) przedstawiła literacki obraz relacji rumuńsko-greckich w okresie rewolucji 1821 roku, natomiast **Mirosław Dymarski** (Uniwersytet Wrocławski) zaprezentował referat o idei nowoczesnego państwa w pierwszych dekadach niepodległości Grecji (1830–1864), ukazując inspiracje zachodnioeuropejskie i lokalne ograniczenia tego procesu.

Popołudniowe obrady rozpoczął panel poświęcony XIX i początkowi XX wieku. **Mihai Nicolae** (Rumuńska Akademia Nauk, „C.S. Nicolaescu-Plopsor”, Krajowa) omówił rolę Greków w rewolucji 1848 roku, koncentrując się na przykładzie Wołoszczyzny. **Krzysztof Popek** (UJ) przedstawił problem zamieszek antygreckich w Bułgarii w 1906 roku i ich konsekwencji dla wieloetnicznej struktury społeczeństwa. **Ledia Dushku** (Akademia Nauk Albanii) zaprezentowała analizę polityki zagranicznej Grecji w okresie kryzysu wschodniego (1875–1878), ukazując ograniczenia greckiej dyplomacji w kontekście albańsko-greckich negocjacji o granice i wpływy.

W kolejnym panelu uwagę skierowano ku XX wiekowi i relacjom między Grecją a jej sąsiadami. **Mateusz Sokulski** (Uniwersytet Śląski) omówił kwestię uchodźców macedońskich z Grecji w polityce Jugosławii wobec Polski w latach 70. XX wieku, zwracając uwagę na złożone uwarunkowania ideologiczne i humanitarne. **Marius Diaconescu** (Uniwersytet Bukareszteński) przedstawił referat *Why were Greece and Turkey interested in Snake Island in 1974?*, analizując kontekst geopolityczny i prawnomiędzynarodowy sporów o wyspy na Morzu Czarnym. **Bartosz Grzesik** (UJ) omówił stosunki macedońsko-greckie w świetle porozumienia z Prespy (2018) a **Marzanna Kuczyńska** (UAM) przedstawiła obraz greckiej oświaty w pamiętnikach i wspomnieniach Bułgarów z okresu odrodzenia narodowego. Obrady zamknął referat **Jędrzeja Paszkiewicza** (UAM) poświęcony idei partnerstwa serbsko-greckiego w życiu społecznym i kulturalnym Serbii przełomu XIX i XX wieku.

Drugi dzień konferencji rozpoczęło tradycyjne **zebranie Komisji Balkanistyki PAN**, po którym odbył się ostatni panel. **Zofia Brzozowska** (Uniwersytet Łódzki) omówiła obraz Konstantynopola w literaturze Nowogrodu Wielkiego (XII–XVI w.), interpretując go jako świadectwo trwania bizantyńskiego mitu w świadomości Słowian wschodnich. **Wojciech Sajkowski** (UAM) zaprezentował zachodnioeuropejski

obraz Greków w pierwszych dekadach XIX wieku, wskazując na ewolucję stereotypów i ich związek z ideą filhelleńską. **Karolina Gortych-Michalak** (UAM) w wystąpieniu *Greek language – a conscious hegemon or an insecure civil servant in the region?* analizowała status języka greckiego w Europie Południowo-Wschodniej jako narzędzia dominacji kulturowej i komunikacyjnego kompromisu. **Dariusz Wybranowski** (Uniwersytet Szczeciński) zaprezentował refleksję nad obecnością postaci z mitologii greckiej w architekturze miejskiej Szczecina XIX i pierwszej połowy XX wieku, zaś **Wojciech Szczepański** (Komisja Bałkanistyki PAN) przedstawił poglądy i karierę Yanisa Varoufakisa, ukazując jego drogę „od ministra finansów Grecji do proroka postępowego internacjonalizmu”.

Konferencja zakończyła się wspólną dyskusją podsumowującą i wskazaniem nowych kierunków badań nad rolą Grecji i dziedzictwa greckiego w historii, kulturze i polityce regionu. Wystąpienia, obejmujące zarówno studia źródłowe, jak i analizy porównawcze, unaocznily, że greckie dziedzictwo – od Bizancjum po współczesność – stanowi jeden z fundamentów tożsamości Europy Południowo-Wschodniej oraz istotny punkt odniesienia dla jej współczesnych procesów kulturowych i politycznych.

Wojciech Sajkowski